

فرد، کورنی، خیل، قوم، قبیله، ملت، ملیت، امت او بشریت پیژندنه

پوهنیار فیاض گل مظلوم یار

د دې لپاره چې د هېواد ځوان پښت د لوست لپاره یو څه وړاندې کړو، ښه به وي چې تر (ملت) وړاندې او وروسته رغنده جوړښتونو ته اشاره وکړو او د هغو پر تعریف لنډه رڼا واچوو. **فرد:** یو ځانګړی شخص دی، له نورو څخه جلا ځانګړي ضرورتونه او هدفونه لري او پر بل چا یا شخص د وېشنې وړ نه دی. لکه څنګه چې په ژبه کې (غږ) د ژبې تر ټولو کوچنی واحد دی او پر نورو اجزاوو د تجزیې وړ نه دی، دغسې (فرد) د بشري ټولنې تر ټولو کوچنی، وروستی او نه تجزیه کېدونکی واحد دی، هر شخص په واقعیت کې د یوې کورنۍ، خپل، قبیلې، قوم، ملت، امت او بشریت بنسټ جوړوي.

کورنی: د کورنۍ لغوي تعریف: د عمید لغت نامې د کورنۍ لفظ په ګڼو ماناګانو سره یاد کړی دی. لکه: کورنۍ، خاندان، د کور اهل، ښځه او اولادونه.

د کورنۍ حقوقي تعریف: د کورنۍ، حقوق د هغه قواعدو او مقرراتو د ټولګې څخه عبارت دي چې د یوې کورنۍ د غړو او همدارنګه د کورنۍ جوړونکو اشخاصو په مختلفو اړیکو او اړیکو باندې حاکم وي. لکه: میرمن، خاوند، زوی، پلار، مور او.....

د کورنۍ اصطلاحې تعریف: کورنۍ یو حقوقي بنسټ دی چې حد اقل د یو سړي او ښځې د ځانګړې اړیکې پر بنسټ منع ته راځي.

د خپلو خپلوانو په ګډون د افرادو هغې ډلې ته ویل کېږي چې یو بل سره ارثي اړیکې لري. کورنۍ د انسانانو هغه ټولنه ده چې د یو ګډ اصل له مخې سره راټوله شوې ده.

د افغانستان مدني قانون (۸۶) ماده کورنۍ د دې ټولنې تعریف کوي: د بشر کورنۍ د هغه خپلوانو څخه متشکله ده چې د یو شریک اصل په وسیله سره راټول شوي وي.

کورنۍ د دوو یا ډېرو کسانو هغه ډلې ته وايي چې اصلي موخه یې ماشوم زیږول او روزل وي. یانې کورنۍ د خلکو هغه ډلې ته وايي چې د وینې یا خپلوۍ په اړیکې سره تړلي وي، په هره ټولنه کې د کورنۍ چلند بېلابېل وي او همدا چلند یې د ټولنپوهنې د شاګردانو د پام وړ موضوع ده، پوښتنه داده چې کورنۍ دومره مهمه اداره ده، نودنړۍ ټولو ټولنو په شریکه ولې یوه معیاري کورنۍ د بیلګې په توګه رامنځته نه کړه، داسې کورنۍ چې دنړۍ ټولو وګړو منلې او سره پرې

همغري وي. دليل يې دادی چې په هره ټولنه کې ژوند او دخلکو چلند مختلف وي او ناشونې ده چې ټول دې په يوه ډول وي.

د اسلامي نظريې له مخې حضرت ادم او حوا د ځمکې په مخ لومړنۍ کورنۍ رامنځته کړه. اسلام دنکاح امر وکړ چې بنځه او نر سره يو ځای شي او کورنۍ رامنځته کړي.

➤ ارسطو وايي: هغه بشر چې ټولنه کې يوازې ژوند کوي يا خداى دى يا حيوان. بشر ټولنيز موجود دى. خپلې اړتياوې په يوازې ځان نشي پوره کولای ځکه کورنۍ ته اړ کېږي.

➤ پروفيسور ميکايوروايې: کورنۍ هغه ډله ده چې د جنسي اړيکې له امله رامنځته شوې وي.

➤ بوگارډس وايي: کورنۍ يوه وړه ټولنيزه ډله ده، چې يو مور، يو پلار او بچي يې په کې وي.

➤ گيلن وايي: کورنۍ دهغو خلکو ډله ده چې دوينې نږدې اړيکه ولري.

➤ ینگ او ميک وايي: کورنۍ د دوو يا ډېرو کسانو هغه ډله ده چې په خپلو کې دوينې، واده

يا خپلوۍ اړيکه ولري.

➤ نمکاف وايي: کورنۍ د مور، پلار او بچو ټولنه ده.

➤ ويليم گراهم سيمنروايي: کورنۍ هغه ټولنيزه اداره ده چې دوه نسلونه ولري او په خپلو کې

يې د وينې خپلوي يا اړيکه وي.

په انساني ټولنه کې د افرادو هغې ډلې ته وايي چې په يوه کور کې ژوند کوي او يو بل سره د وينې شراکت يا اړيکې لري. کورنۍ د بشري ټولنې يو واحد دى. ځينې بشر پوهان بيا مور او اولادونه يانې (مېړه، بنځه او اولادونه) چې د يوې کورنۍ هسته گڼل کېږي او تر دې لږ څه په لويه کچه، خپل او خپلوان چې په يوه کله ځای کې اوسېږي، دې ډول جوړښت ته (کورنۍ) وايي. د کورنۍ يو بل تعريف په دې ډول دى: د پلار، مور او اولادونو په گډون د افرادو يوه ډله ده چې معمولاً د پلار تر رياست لاندې ژوند کوي. د دې تر څنگ (کورنۍ) لږ په لويه کې داسې تعريفوي:

خېل: په ډېرو قومونو او ملتونو کې د (خېل) پورې نه شته، خو په پښتو کې دا پورې ډېره څرگند ده او موږ د پښتنو په هره قبيله کې څو څو خېلونه لرو. خېل په دې ډول تعريفېږي: د څو کورنيو يوه ټولگه ده چې واحده منشا لري. خېل په يوه محدوده جغرافيه کې اوسي او زيات جغرافيايي پراخوالى نه لري.

قبيله: د څو کورنيو، خېلونو، تېرونو يا طايفو يوه ټولگه ده چې ګډ اقتصادي اړيکي او د وينې ګډه ريښه لري. د قبيلې يو بل تعريف دا دی: د کورنيو داسې يوې ټولګې ته ويل کېږي چې مشترک نيکونه ولري او دا نيکونه واقعي بڼه لري.

قبيله هم د ټولنيز نظام يوه کړۍ ده، په دې کې بېلابېلې ډلې يا قومونه راټول شوي وي يا په بله وينا دا هغه بنځي او نارينه دي چې په خپلو کې دوينې اړيکه ولري، په يوه ځانګړې جغرافيه کې ژوند کوي او د خپلوۍ احساس په کې وي. همدا قبيلې زياتره سياسي، ټولنيزې، اقتصادي او مذهبي مسوليتونه ترسره کوي.

د يوې قبيلې خلک له يوه نسله وي، رسمي، رواجونه او کلتوري پانګه يې سره ورته وي، په کليواله ټولنه کې کېدوال (کوچي) قبایل ډېر ليدل کېږي.

ځېنې نور بيا قبيله په دې ډول تعريفوي: يو ټولنيز جوړښت دی چې څو کلي، ناحيې او خېلونه رانغاړي، مشترک فرهنگ، واحد ژبه، ګډه ځمکه او واحد نوم لري. طبيعي خبره ده چې ګډ اقتصادي اړيکي لري او جغرافيايي محدوده يې نسبتاً پراخه ده.

قوم: د قبيلې په انډول لوی ټولنيز جوړښت دی چې کېدای شي له څو قبيلو څخه جوړ وي، نسبتاً عصري ژوند او صنعتي اقتصاد لري. ځېنې بشر پوهان بيا قوم په دې ډول تعريفوي: د انسانانو هغه ډله ده چې د اصل و نسب ګډه ريښه لري، ګډ فرهنگ، ګډه ژبه، او ګډ چلند لري.

د پورتنیو جوړښتونو تر څنګ په افغاني پښتنې ټولنه کې د پښې، تپې، ګوندي، تېر، پلرني او ځينې نورې نومونې او جوړښتونه هم شته چې زياتره په نورو ملتونو او قومونو کې دا ډول جوړښتونه نه شته. دا ډول جوړښتونه تر ډېره بريده په عربو، پښتنو او ځينو نورو قومونو کې ترسترگو کېږي.

ملت: ملت ته د قران کریم په (البقره) او (آل عمران) سورتونو کې اشاره شوې، په انګرېزي ژبه کې ورته Nation کليمه کارېږي چې اصلاً د لاتيني ژبې د Natio څخه اخيستل شوې، (د تولد کېدو) مانا بڼندي، د ملت عربي شکل په پښتو او دري ژبو کې هم کارېږي، په پښتو کې (ولس) هم کارېږي چې له ملت سره تقريباً مترادفه کليمه ده، په ځينو ژبو کې (قوم) هم د ملت په مانا کاروي. ځينې پوهان وايي:

د ګڼو (سياسي، اقتصادي، نظامي او کډوالۍ او نورو) ... اړتياوو له مخې د ګډو وجوهاتو له امله د قومي ډلو ګډون ته ملت ويل کېږي. ځينې بشر پوهان بيا وايي: د قومونو هغې ټولګې ته ويل کېږي چې په واحد جغرافيه کې اوسېږي، ګډ ارزښتونه او ګډ عقايد لري.

دانسانانو هغه ډلې ته ویل کېږي چې دشریک فرهنگ، نژاد، رسنیو او دیوې ژبې او یو واحد حکومت لرونکي او یاد وحدت لرلو په هڅه کې وي.

دانسانانو هغه ټولنې ته ملت وایي چې په ثابت او دوامداره ډول په یوه معینه جغرافیایي ساحه کې ژوند ولري او دوی عمومي ګډ اهداف، منافع او ماضي ولري او یوې مشترکې اینده لپاره هم امیدواره وي، دملت په پېژندنه کې ددولت شتون شرط نه دی لکه: دکشمېر خلک چې ملت ګڼل کېږي، حال دا چې دولت یې ثابت نه دی خو دنفوسو لپاره ددولت شتون شرط دی.

ټولنپوهان په دې نظر دي چې د یوه نژاد او وینې پر بنسټ د یوه سوچه ملت جوړېدل ناممکن دي. دوی وایي: کېدی شي د یوه دین، یوه نژاد او یوې ژبې خلک په بېلا بېلو هېوادونو کې ژوند وکړي. خو خپلواک ملتونه وي. دوی د ساري په توګه د(سویس)هېواد یادوي، چې خلک یې په الماني، فرانسوي، لاتیني او ایټالوي ژبو خبرې کوي، خو سویس یو ملت دی. ځینې بیا دې ډول ملتونو ته (قراردادي) ملتونه هم وایي. امریکا متحده ایالات، کاناډا، بلجیم او ځینو نور هم په دې ملتونو کې ګڼل کېږي. د بشريو هانو په نظر(ګډه جغرافیه، د یوه واحد دولت تابعیت، ګډې ګټې او زیانونه، ګډ ارزښتونه او باورونه د یوه ملت جوړونکي عناصر دي) ځینې نور بیا خبره نوره هم رالاندوي او وایي((د یوه واحد دولت وګړي یو ملت دی))

ملت یوې داسې ټولنې ته ویل کېږي چې اوسېدونکي یې د یوې ځانګړې جغرافیې دننه د یو واحد دولت تر کنټرول لاندې په یوه داسې سیاسي ټولنه کې ژوند کوي، چې په ګټو او زیان کې ګډ وي، ګډ ارزښتونه ولري او ویې وپالي. په ملت جوړونه کې دولتونه، ولسونه او خلک سره یو ځای کېږي او په داسې ډول ترې یو ملت جوړوي، چې په اوږده موده کې ددغه هېواد د ثبات سبب شي. په ملت جوړونه کې ټولنیزه هماهنگي او اقتصادي وده ډېره مهم ګڼل کېږي. پخوا یې د ملت متشکله عناصر یوه قومي او نژادي منشا، ګډ مذهب، ګډه ژبه، ګډ کلتور، واحده جغرافیه او ګډ تاریخ ګڼل، چې دا ټول په یو وخت کې، نه پخوا او نه اوس د نړۍ په ملتونو کې پیدا کېدی شي، خو هر یو یې تر یوه حده رول لري. که دا ټول عناصر حتمي وي، نو ممکن په نړۍ کې ډېر کم ملتونه موجود وي. د نړۍ څه د پاسه ۲۰۰ هېوادونو په یو کې هم یوازې یو ملت ژوند نه کوي، همدا راز په دغو ۲۰۰ هېوادونو کې یوازې ۱۳ هېوادونه دي، چې یوازې یوه ژبه په کې ویل کېږي او یوازې په یوه کوچني هېواد کې چې یوه جزیره ده یوازې یو مذهب لري او په نورو ټولو هېوادونو کې تر یوه د زیاتو قومونو او ژبو خلک او د بېلابېلو مذهبونو پیروان ژوند کوي.

ملت او ملت یوه مانا لري؟ پر افغانستان باندې د پخواني شوروي تر يرغل وروسته د (ملت) اصطلاح د یوه قومي تشکل لپاره وکارېدله، تردې وړاندې دا اصطلاح په دې مانا نه کارېدله، د روسانو هدف دا و چې د افغانستان لږکیو قومونو ته د (ملت) په نامه د هویت یوه نوې بڼه ورکړي او هغوی گڼي په دې اصطلاح کې لږشان لوی وښيي او له پښتنو سره یې د کمي انډول کچه برابره کړي، روسانو په دې اصطلاح کې خپل سیاسي اهداف درلودل، د کليمې د حقيقي مفهوم له مخې (ملت) قومي يا ټولنیز جوړښت نه دی. (ملت) (Nationality) ده او (ملت) (Nation) دی ملت په واقعیت کې د (ملت) څرنگوالی او جوهر تشریح کوي، خو روسانو دا کليمه دلته د قوم او ملت ترمنځ د یوه بل تشکل لپاره وکاروله. د ساري په توگه له یوه جرمن څخه که وپوښتل شي هېواد دې کوم دی؟ هغه به ووايي جرمني، (ملت) دې څه دی؟ نو هغه به ووايي () (به وایي جرمني، یا لکه له کوم افغان څخه چې په بهر کې د (ملت) په باب وپوښتل شي نو هغه به ووايي افغان یم. پاتې دا چې (ملت) د (ملت) تشریح ده نه قومي تشکل.

امت: تر (ملت) نسبتاً لویه دایره ده، کېدی شي د څو ملتونو یوه ټولگه په کې راټوله وي، امت په لغت کې (هر څیز) ته ویل کېږي، په اصطلاح کې د هغو خلکو ټولگې ته ویل کېږي چې گډ اعتقادي، سیاسي او معنوي ارزښتونه لري. ځینې بیا (امت) همغې ډلې ته وایي چې واحد امام ولري. د (امت) کليمه په قران کریم کې (۲۴) ځله راغلې ده. د مشر، لارښود، نمونه، دین او ائین ماناگانې رانغاړي. یا د انسانانو هغې ډلې ته وایي چې د یوې عقیدې پلوي کوي. د (اسلامي امت) مفهوم هم له همدې مانا څخه الهام اخلي، (اسلامي امت) په پراخ مفهوم سره هغه خلک دي چې گډ اعتقادات او واحد قبله لري. حضرت علي (رض) دیني او الهي ټولنې ته امت وایي.

د اسلام په سیاسي نظریاتو کې د (امت) اصطلاح کارېږي او هغو خلکو ته چې د نژاد، رنگ او ژبې له توپیر پرته په اسلامي حکومت کې اوسېږي، ټولو ته اسلامي امت وایي، د امت اساسي بنسټ اعتقاد دی، نه رنگ، ژبه، وینه او نژاد.

بشریت: په بشري تشکل کې د بشریت اصطلاح هم کارېږي، تر اسلامي امت وروسته د بشریت اصطلاح یوه لویه او پراخه دایره رانغاړي، د بشر هر ډول، په هر اعتقاد چې وي، ټول په دې دایره کې شاملېږي، بشریت په حقیقت کې د (بشر) څرنگوالی ښيي، لکه (ملت) چې (ملت) توضیح کوي. د پورته اصطلاحاتو له تعریفونو څخه هدف دا و چې کله کله ځینې خلک له ټولنیزو اصطلاحاتو څخه ناسمه گټه پورته کوي او یوه ټولنیزه اصطلاح هم د سیاسي غرضونو لپاره کاروي، دا هره

اصطلاح ځانته پراخه توضیح او تشریح غواړي، خو په دې لیکنه کې یوازې په لنډیز سره ورته اشاره وشوه.

ماخذونه

۱. یون، محمد اسمعیل. (۱۳۹۷). ملي هویت ملي عزت. د افغانستان ملي تحریک: فرهنګي خانګه

۲. مظلوم یار، فیاض ګل. (۱۳۹۹). د ټولنپوهنې بنسټونه. جلال اباد: اصلاح افکار خپرندویه ټولنه.

۳. مظلوم یار، فیاض ګل. (۱۳۹۸). د افغانستان سیاسي جغرافیه. جلال اباد: اصلاح افکار خپرندویه ټولنه

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library